

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

Óssip Mandelstam, poeta universal

PERFIL

POETA I ASSAGISTA, ÓSSIP MANDELSTAM (1891-1938) ÉS UN DELS GRANS NOMS DE LA LITERATURA RUSSA DEL SEGLE XX. VA PATIR LA REPRESSIÓ ESTALINISTA JUNTAMENT AMB LA SEVA DONA, NADEJDA. ARA SE'N PRESENTA LA POESIA COMPLETA

XÈNIA
DYAKONOVA

Edicions de 1984 posa a l'abast del públic català una edició exhaustiva de la poesia d'Óssip Mandelstam, a càrrec del mateix traductor. En tota la història de la literatura russa del segle XX, generosament poblada per estrelles de primera magnitud, la relació entre Mandelstam i Akhmàtova és un cas únic d'amistat franca, profunda i fidel entre dos poetes, que de joves compartien ter-

túlies vehements en un cafè bohemí de Sant Petersburg que es deia El Gos Vagabund (un nom que s'adeia al tarannà independent dels artistes que s'hi reunien), i de grans van patir junts els horrors de l'estalinisme, que va causar l'empresonament i la mort de l'un i va embrutar d'humiliació la vida de l'altra.

Un dels seus grans contemporanis, Borís Pasternak, deia que els poetes acostumen a tenir gelosia entre ells, igual que passa entre les dones boniques. Mandelstam i Akhmàtova, però, no es van considerar mai rivals, potser perquè eren un home i una dona, perquè coincidien en la forma de mirar la vida amb uns ulls plens de picardia i curiositat, i tenien un fort vincle afectiu en la persona de Nadejda, la companya de Mandelstam, que se sabia de memòria els poemes de tots dos i més tard retrataria la seva triple unió en la prosa austera de *Contra tota esperança*, que Quaderns Crema va publicar en català el 2012. Així i tot, en una d'aquelles converses que els dos poetes noctàmbuls cultivaven als carrers mal il·luminats de Sant Petersburg o al pis misèrrim dels Mandelstam, la rivalitat artística va sorgir com a tema de discussió; gràcies al testimoni de Nadejda, sabem que, després de donar-hi voltes, Mandelstam i Akhmàtova van acabar analitzant les forces contràries que conviuen en cada creador. La conclusió va ser que en tot poeta (i, per extensió, en tot artista) hi ha d'haver un Mozart i un Salieri: és a dir, un esperit intuïtiu i espontani que es deixi portar per la inspiració i l'espurna del llenguatge, i un altre de crític i calculador que no deixi mai de tocar de peus a terra. Són elements complementaris. La poesia d'Akhmàto-

POESIA
COMPLETA
ÓSSIP
MANDELSTAM
EDICIONS DE 1984
TRAD. JAUME CREUS
544 PÀG. / 25 €

va, fresca i frívola en els primers llibres, amb els anys es va fer més greu, més meditada, és a dir, més salieriana. Mandelstam, en canvi, va viure un procés invers: els seus poemes de joventut són plens de conceptes clars i imatges cristal·lines, però a mesura que la seva veu es tornava més personal, els seus versos s'omplien de misteri i s'impregnaven d'una musicalitat cada cop més pura i irresistible. De fet, els dos compositors que esmenta més sovint són Mozart i Schubert: en la mateixa línia, la poesia de Mandelstam pot ser lírica i intimista, com si sortís d'un piano amagat darrere d'una cortina, o bé severa i tenebrosa, com un calfred sonor que recorre tots els registres d'una orquestra.

Enyorat de la cultura universal

Óssip Mandelstam, a més d'algú que, malgrat la seva genialitat, no es va preocupar mai per la difusió de la seva obra (a un poeta que es queixava perquè no el publicaven, Mandelstam li va dir, furiós: "Que potser publicaven Jesucrist?"), i algú que va tenir el valor d'escriure un poema contra Stalin, va ser un dels creadors de l'acmeisme. Va definir l'essència d'aquest moviment poètic com "l'enyor de la cultura universal": en efecte, un dels seus poemes més bonics i reveladors és aquell en què, des de la claustrofòbica URSS dels anys 30, o, com en deia ell, des del "vellut negre de la nit soviètica", brinda en solitari, amb un gest somniador, "pel cant dels pins de la Savoia i la benzina als Camps Elisis, / per una rosa en un Rolls-Royce, quadres a l'oli de París", per les onades de Biscaia, per l'orgull pèl-roig de les angleses i per tantes altres coses que no veuria mai. ♦♦

LA POESIA D'ÓSSIP MANDELSTAM POT SER LÍRICA I INTIMISTA, COM SI SORTÍS D'UN PIANO AMAGAT DARRERE UNA CORTINA, O BÉ SEVERA I TENEBROSA

WIKIPEDIA

Una sirena acròbata i lírica

JORDI
NOPCA

Es pot versionar un clàssic per necessitat, per vocació excèntrica o per encàrrec. En el primer apartat hi trobaríem *El señor*

Fox, de Helen Oyeyemi, que Acantilado va publicar el 2013, i que transformava el conte de *Barbablava* en un interessant exercici metanarratiu en què un escriptor es dedicava a liquidar -en la realitat de la ficció- les seves amants. Un any després va arribar l'explícit *Barbablava*, d'Amélie Nothomb, a Anagrama. L'autora belga traslladava el conte homònim de Charles Perrault al pantà gòtic de la seva narrativa, urgent, senzilla i plena de tics (tan innecessaris com atractius). L'exercici de Nothomb casava

amb una excentricitat que en el cas de la seva *nouvelle* era explicitada amb eines provinents del teatre, com ara els abundants diàlegs i la temperamentalitat del duet protagonista.

La veu de la sirena, últim llibre de Carme Riera, pertany a la categoria de versions per encàrrec. En aquest cas, la narradora mallorquina acut a Hans Christian Andersen.

Hi ha una efemèride poc rodona -a l'agost farà 140 anys de la mort de l'autor danès-: més enllà de la vocació d'actualitzar una història d'amor cruel i trista, el mèrit de Riera és haver sabut enllaçar l'alè tràgic del personatge d'Andersen

amb el preciosisme lingüístic de la versió noucentista de Josep Carner, que el volum encarta al centre i en paper de color blau cel.

La veu de la sirena segueix amb algun matís i excurs el text original. La protagonista ara té nom (Cliodna), és una campiona de gimnàstica aquàtica i té arrels familiars menys distingides que el personatge d'Andersen, però com en el relat publicat per primera vegada el 1837 no pot evitar enamorar-se d'un príncep (Ludwig) després d'haver-li salvat la vida. La Cliodna també suplica a la maga del fons del mar que trans-

LA VEU DE
LA SIRENA
CARME RIERA
IL·LUSTRACIONS
D'HELENA PÉREZ
EDICIONS 62/
LUMEN
130 PÀG. / 20,90 €

formi la seva cua de peix en un parell de cames per poder viure a terra, a prop de l'estimat. La condició és la mateixa: prendre-li la veu. "Traieu la llengüeta, i us la tallaré com a paga de la potent beguda", diu la sirena d'Andersen-Carner. La de Riera s'expressa amb més malvolença: "Em donaràs la teva llengua [...], potser me la menjaré. Tinc una recepta de llengua amb anemones perfecta per afinar la veu [...]. Ara que hi penso, seria boníssima amb salsa d'ostres, quin llepadits!" Tocs d'humor com aquest amaneixen la posada al dia de l'escriptora, menys experimental que la de Nothomb, però amb una traça lingüística difícilment rebuttable i una dosi de lirisme final ben administrada. ♦♦